

Ю. Кіндзерський, доктор економічних наук, старший науковий співробітник Державної установи «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

Антикризова промислова політика: варіант вітчизняного концепту // Вісник НАН України. – 2016. – № 10. – С. 27–28.

Промисловість України: деіндустріалізація триває...

В останнє десятиліття після низки кризових потрясінь країни ЄС і США усвідомили важливу роль промисловості у забезпеченні свого сталого розвитку і глобального лідерства. Курс на неоіндустріалізацію з випереджальною розбудовою високотехнологічного виробництва знайшов відображення в їх стратегічних програмних документах¹. Україна підписала Угоду про асоціацію з ЄС, яка, за умови її імплементації, створює нові можливості для розвитку вітчизняної промисловості. Проте наскільки ефективно ми зможемо їх використати, залежить уже не стільки від самої Угоди, скільки від знаходження ефективного способу подолання проблем і вибору стратегічних напрямів розбудови галузі на тлі загроз, що нарастають перед країною. Наразі можемо констатувати: держава, піддавшись доктрині «невидимої руки ринку», самоусунулася від розв'язання проблем у промисловості, проведення адекватної промислової політики, підтримки тих виробництв, які мають наявні та перспективні конкурентні переваги.

У переліку реформ зі Стратегії сталого розвитку «Україна2020»², які, на думку її розробників, мають привести країну до європейських стандартів життя, про реформування індустріальної сфери не згадується взагалі. Тим часом, як довела світова практика, виключення промисловості з національних економічних пріоритетів унеможлиблює реалізацію задекларованих реформ. Програма діяльності Кабінету Міністрів України³ чи не вперше за останні декілька років передбачає необхідність промислової політики. Проте вона лише декларує розвиток високотехнологічних виробництв, а основний акцент зроблено на розбудові «індустріальної та інноваційної інфраструктури, запровадженні механізмів комерціалізації результатів наукових робіт і трансферу технологій з метою розвитку національних наукових центрів». По суті про промислову політику у форматі відомих у світі моделей

¹ For a European Industrial Renaissance. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Brussels. 22.01.2014. 52014DC0014. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2014:0014:FIN:EN:HTML>.

² Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020»: Указ Президента України № 5/2015 від 12.01.2015. *Урядовий кур'єр*. 2015. № 6.

³ Про Програму діяльності Кабінету Міністрів України: Постанова Верховної Ради України № 1099-VIII від 14.04.2016. *Голос України*. 2016. № 71.

(«горизонтальна», «вертикальна», «секторальна»⁴) не йдеться, її підмінено інноваційною політикою, проведення якої без урахування промислового виробництва втрачає сенс.

Слід пам'ятати, що промисловий комплекс України – важливий системоутворюючий чинник функціонування національної економіки, який значною мірою впливає на всі інші її сфери і галузі. На промислових підприємствах працює понад 3 млн громадян. У промисловості створюється п'ята частина доданої вартості країни, близько половини експортної продукції. Зараз, в умовах зовнішньої воєнної агресії, можна без перебільшення стверджувати, що саме промисловість є визначальним фактором «виживання» країни.

Україна мала другий за потужністю і розвиненістю промисловий потенціал в СРСР. Проте після його розпаду і трансформаційної кризи 90-х років ХХ ст. українська промисловість за обсягами випуску досі не може відновитися до рівня 1990 р. Нині загальний стан галузі характеризується як деіндустріалізація⁵, яка пов'язана не лише з істотним (майже вдвічі) зменшенням внеску промисловості у створення валової доданої вартості в економіці за останні десятиліття, а й з наростаючою структурно-технологічною відсталістю виробництва, закриттям значної кількості унікальних, у тому числі високотехнологічних, підприємств, тотальною зношеністю основного капіталу галузі внаслідок загальмовування відтворювальних процесів і хронічного дефіциту інвестиційних ресурсів. Базові технології галузі було закладено ще за радянських часів, 30–50 років тому, через що понад 90 % промислової продукції України є низькотехнологічною.

Частка промислових підприємств, що займаються інноваційною діяльністю, перебуває в межах 10–12 %, питома вага реалізованої інноваційної продукції не перевищує 7 %, що в 5–7 разів нижче, ніж в економічно розвинених країнах.

Упродовж 2012–2015 рр. виробництво зазнало чергового спаду. За цей період його обсяги скоротилися майже на 30 %. До традиційних для України «деіндустріальних» і зовнішньокон'юнктурних чинників спаду додалися нові, серед яких: торговельні війни щодо України від основних партнерів, насамперед країн Митного союзу, вихід з ринку Російської Федерації внаслідок її воєнної агресії, виключення з виробничої діяльності значної кількості підприємств Сходу України через воєнні дії.

За підсумками I кварталу 2016 р. зростання виробництва становило 3,7 %, проте не слід тішити себе ілюзіями, що це ознака подолання кризи і результат

⁴ Вишневецький В. Промислова політика: теоретичний аспект. *Економіка України*. 2012. № 2. С. 4–15.

⁵ Булеев І. (ред.). *Методи розвитку та забезпечення капіталізації промислових підприємств в умовах інституціональних змін*. К.: ІЕП НАНУ, 2016. С. 36–37.

реформ Уряду. Воно зумовлене лише нестійким ефектом поліпшення кон'юнктури зовнішніх ринків. Вплив реформ, започаткованих в останні два роки, на економічне зростання практично нульовий, якщо зважити, що зростання ВВП у 2016 р. становитиме за прогнозними оцінками Уряду всього 1,5 % ⁶. Такий і навіть значно кращий результат роботи економіки досягався і в попередні «дореформені» періоди. Не варто особливо довіряти іноземним експертам, залученим до роботи в Уряді, які твердять, що результати реформування проявляться лише у довгостроковій перспективі, через 25–30 років. На жаль, рівень та швидкість наростання загроз, що сформувалися у виробничій, соціальній і політичній сферах, вказують на те, що часовий лаг, необхідний для кардинальної модернізації виробництва і уникнення колапсу країни, має бути в рази коротший...

Повний текст ([PDF](#))

⁶ Гройсман обіцяє ріст ВВП цього року в 1,5 %. Соцпортал. Новини від 21.06.2016. <http://socportal.info/2016/06/21/grojsman-obitsyaye-rist-vvp-tsogo-roku.html>.